

Доступ до публічної інформації у житті громадянина

План:

1. Історія розвитку права на доступ до інформації
2. Міжнародні стандарти XXI століття
3. Як громадянин може отримати публічну інформацію в Україні

ХДАК, Кафедра аудіовізуальних медіа та медіакомунікацій

Попова-Коряк Каріна, к.ю.н.

Приклад 1

Верховний Суд зобов'язав Верховну Раду надати публічну інформацію

У березні–квітні 2024 р. громадянин (створивши запити через «Доступ до правди») домогся остаточного рішення у справі №990/335/23: Верховний Суд визнав обов'язок Апарату ВРУ надати запитувану публічну інформацію; постанова набрала законної сили 10.04.2024. Це демонструє, що навіть парламент як розпорядник має виконувати Закон «Про доступ до публічної інформації».

У тій справі громадянин просив у Апарату ВРУ надати публічну інформацію щодо «єдиного громадянства» (ст. 4 Конституції), зокрема:

- чи існує нормативно-правовий акт, яким скасовано або визнано недійсною норму про єдине громадянство; якщо так — електронну копію такого акта;
- чи є рішення Конституційного Суду, яке тлумачить ст. 4 у сенсі дозволу подвійного громадянства; якщо так — електронну копію такого рішення;
- відомості про нормативні акти, якими всупереч ст. 4 дозволено посадовцям мати громадянство інших держав.

Верховний Суд установив, що значна частина запитуваної інформації перебуває у володінні ВРУ, і зобов'язав розглянути запит від 02.11.2023 та надати належну відповідь.

Джерело: Верховний Суд вказав на обов'язок Верховної Ради України надати на запит публічну інформацію, що знаходиться у її володінні: https://sud.ua/uk/news/publication/299955-verkhovnyy-sud-ukazal-na-obyazannost-verkhovnoy-rady-ukrainy-predostavit-po-zaprosu-publichnuyu-informatsiyu-kotoraya-nakhoditsya-v-ee-vladenii?utm_source=chatgpt.com

Приклад 2

Розслідування закупівель для армії

Що сталося:

На початку 2023 року розгорілася масштабна справа про закупівлі продуктів для ЗСУ за завищеними цінами. Журналісти та активісти виявили, що Міністерство оборони закуповувало продукти харчування (зокрема, яйця) за цінами, значно вищими за ринкові.

Як це було зроблено:

Громадські організації (такі як «Слідство.Інфо») та журналісти використали право на доступ до публічної інформації. Вони подали запити до Міністерства оборони та державних підприємств, які займаються постачанням, з вимогою надати:

- Договори про поставку продуктів.
- Детальні специфікації та ціни.
- Документи, що підтверджують якість товарів.

Отримані дані показали, що закупівельні ціни на окремі позиції (наприклад, яйця) у кілька разів перевищували ціни в київських супермаркетах.

Результат:

- Справа отримала великий суспільний резонанс і призвела до кадрових рішень: було звільнено заступника міністра оборони Віталія Дейнегу, а пізніше і міністра Олексія Резнікова.
- Змінено процедури закупівель: Міністерство оборони перейшло на закупівлі через систему «Дія.Закупівлі» для більшої прозорості.
- Порушено кримінальні справи: НАБУ та САП розпочали розслідування щодо можливого зловживання службовим становищем.

Джерела:

<https://zn.ua/ukr/economic-security/tilovi-patsjuki-minoboroni-pid-chas-vijni-piljajut-na-kharchakh-dlja-zsu-bilshe-nizh-za-mirnoho-zhittja.html>

<https://suspilne.media/985351-ajca-po-17-grn-minoboroni-vrucili-pidozri-u-rozkradanni-ponad-733-mln-grn/>

Приклад 3

«Мутна схема» інвестицій: ботсад Гришка під прицілом забудовників

О1

7 січня 2025 р.

Рух ЧЕСНО оприлюднив матеріал, у якому на основі офіційних документів і відкритих даних ідентифікував інвестора інвестдоговору з ботсадом — ТОВ «КСМ-Девелопмент» (орбіта KSM Group) — і звернув увагу на ризик забудови земель природно-заповідного фонду. Це приклад використання публічної інформації для суспільного контролю.

О2

9-13 січня 2025 р.

Передісторія: 9 січня 2025 р. Держаудитслужба у своєму повідомленні констатувала порушення навколо інвестугоди ботсаду. 13 січня Президія НАН України публічно рекомендувала ботсаду достроково розірвати договір із ТОВ «КСМ-ДЕВЕЛОПМЕНТ».

О3

17 січня 2025 р.

Наслідок публічного тиску: уже 17 січня 2025 р. КМБА повідомила, що інвестдоговір буде розірвано/розірвано; також екологічні прокурори розпочали перевірку законності угоди. Це показує, як оприлюднена інформація та запити/офіційні заяви органів призводять до конкретних рішень.

Джерела для слайду/посилань:

- ЧЕСНО: «"Мутна схема" інвестицій: ботсад Гришка під прицілом забудовників» (17.01.2025) https://www.chesno.org/post/6294/?utm_source=chatgpt.com
- Суспільне Київ: «НАНУ рекомендує ботсаду Гришка розірвати інвестиційний договір» (13.01.2025) <https://suspilne.media/kyiv/924199-zemelnij-skandal-navkolo-stolicnogo-botsadu-nanu-rekomendue-rozirvati-dogovir/>
- Укрінформ / NV: повідомлення КМБА про розірвання договору (17.01.2025) <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3949817-dogovir-pro-budivnictvo-u-botanicnomu-sadu-griska-bude-rozirvanij-kmva.html>

Ці приклади демонструють, що право на доступ до інформації — це універсальний інструмент.

Право працює навіть щодо найвищих органів

Верховний Суд зобов'язав Апарат ВРУ розглянути запит і надати інформацію про «єдине громадянство».

Публічність запускає підзвітність

кейс із «яйцями по 17 грн» показав, як запити → розкриття даних → суспільний резонанс → розслідування та зміни в закупівлях.

Прозорість як запобіжник

оприлюднені документи щодо ботсаду ім. Гришка спричинили рішення розірвати ризиковий інвестдоговір.

Практичний урок

формулюйте чіткі запити, фіксуйте відповіді, оскаржуйте відмови — судовий і публічний тиск реально змінюють управлінські рішення.

Головне — знати про це право та вміти ним користуватися.

Ключова думка: Це не абстрактне право, а реальний інструмент впливу.

Історія розвитку права на доступ до інформації

Імператорський цензорат у Китаї (VII ст.)

Ще у VII ст. в Китаї імператор Тай-цзун створив «імператорський цензорат», щоб робота чиновників була прозорою. Це був прообраз сучасних механізмів контролю. Право на доступ до інформації в сучасному розумінні з'явилося не відразу, але ще в давнину існували інститути, які виконували подібну функцію. Один із перших таких прикладів — імператорський цензорат, запроваджений у Китаї під час правління імператора Тай-цзуна (династія Тан, 627–649 рр.).

Основні функції цензорату:

1 Контроль за чиновниками

Спеціально відібрані освічені чиновники-«цензори» мали право перевіряти діяльність місцевих управлінців, стежити за тим, щоб вони не зловживали владою.

2 Фіксація і публічність

Вони вели облік розпоряджень та листування, повідомляли про факти порушень, хабарництва й зловживань.

3 Право критикувати навіть імператора

Цензори мали обов'язок не лише спостерігати, а й відкрито критикувати управлінські рішення, які шкодили суспільству.

4 Прототип «преси»

У часи, коли не існувало масових медіа, цензорат частково виконував їхню роль — інформував про роботу влади і давав зворотний зв'язок від суспільства до правителя

Філософське підґрунтя:

- Система спиралася на конфуціанську традицію, яка вимагала моральності від влади та служіння інтересам народу.
- Ідея була проста: відкритість інформації робить управління ефективнішим, а приховування даних — загрожує занепадом держави.

Порівняння із сучасністю:

- Сьогодні ми маємо закони про доступ до публічної інформації, механізми запитів та відповіді.
- У VII ст. у Китаї цього не було, але імператорський цензорат став першим кроком до інституалізації прозорості.

Традиція громадських зборів у слов'ян

У давніх слов'ян одним із ключових елементів суспільного життя були збори громади (віче, копа, рада). Це було місце, де всі члени спільноти могли почути інформацію про важливі справи та взяти участь у прийнятті рішень.

Як це працювало:

01

Відкритість і публічність

Питання, що стосувалися життя села або міста — оборони, розподілу земель, вирішення конфліктів, — не вирішувалися «за закритими дверима». Їх виносили на обговорення всіх вільних членів громади.

02

Право бути поінформованим

Кожен учасник зборів мав змогу отримати актуальну інформацію від старійшин або княжих представників, а також висловити власну думку. Це створювало передумови для формування суспільної культури прозорості.

03

Контроль за владою

У деяких випадках громада могла критикувати або навіть не погоджуватися з діями місцевого керівництва. Це був прообраз механізму суспільного контролю, який сьогодні реалізується через запити на публічну інформацію та журналістські розслідування.

04

Участь у вирішенні справ

Рішення ухвалювали колективно — через голосування чи загальну згоду. Це давало людям відчуття, що вони не лише «споживачі» рішень влади, а й активні учасники.

Приклади назв таких зборів:

- **Віче** — у містах Київської Русі (Новгород, Київ, Псков).
- **Копа** — у селянських громадах на території сучасної України та Білорусі.
- **Рада** — у племінних союзах.

На віче кияни могли вислухати князя або його посадника, дізнатися про укладені договори, війни чи податки. Таким чином люди отримували інформацію напряду від влади, а не через чутки.

Значення для формування права на інформацію

Історичні витоки

Ці практики показують, що потреба у відкритості та контролі за владою існувала задовго до сучасних законів.

Принцип публічності

Громадські збори заклали основу принципу: рішення, які впливають на життя громади, повинні бути публічними.

Основа демократії

У майбутньому цей принцип ліг в основу демократичних інститутів і права на доступ до публічної інформації.

XVIII століття: зародження сучасного права на доступ до інформації

Швеція: перший закон про доступ (1766 р.)

- У 1766 р. шведський парламент ухвалив Закон про свободу друку, який став першим у світі документом, що гарантував:
 - а. Право громадян на доступ до офіційних документів органів влади.
 - б. Заборону цензури друкованих видань.
- Цей закон з'явився завдяки зусиллям пастора та політичного діяча Андерса Чайденіуса, який вважав, що прозорість влади – основа демократії та справедливого суспільства.
- Особливість: доступ стосувався не лише журналістів, а й кожного громадянина. Це була революційна ідея для того часу, адже в більшості держав влада зберігала свою діяльність у таємниці.

Франція: Декларація прав людини і громадянина (1789 р.)

- У роки Великої французької революції ухвалено Декларацію прав людини і громадянина (1789 р.).
- Вона закріпила принципи:
 - право на свободу слова та друку,
 - право громадян вимагати від влади звіту про її дії («право знати»).
- Це було логічне продовження ідей Просвітництва: суспільство має бути інформоване, щоб здійснювати контроль за урядом.
- Декларація стала прикладом для багатьох конституцій Європи XIX ст., які поступово вводили принцип відкритості влади.

США: демократичні традиції (1776–1780 рр.)

- Декларація прав Вірджинії (1776 р.) закріпила, що всі урядовці є «повіреними народу» і повинні звітувати про свої дії.
- Конституція штату Массачусетс (1780 р.) підтвердила цей принцип: влада походить від народу, тому будь-який посадовець зобов'язаний звітувати перед громадянами.
- У Конституції США (1787 р.) закріпили:

Це забезпечувало базовий механізм прозорості, який сьогодні ми називаємо фінансовою та інституційною відкритістю держави.

- публікацію журналів засідань Конгресу,
- обов'язкову звітність щодо доходів і витрат держави.

Узагальнення

XVIII століття стало переломним:

1

Від традицій до норм

Від поодиноких традицій прозорості (як у слов'ян чи Китаї) суспільство перейшло до нормативного закріплення права на інформацію.

2

Піонери права знати

Швеція, Франція та США стали піонерами у формуванні сучасного принципу «**право знати**».

3

Основа стандартів

Ідеї цього періоду — відкритість, контроль, свобода друку — лягли в основу усіх подальших міжнародних стандартів у сфері доступу до інформації.

XIX століття: конституційне закріплення принципу відкритості

Європейські конституції:
відкритість парламентів і
заборона цензури

У XIX столітті демократичні ідеї XVIII ст. поступово почали відображатися в основних законах держав:

Бельгія (1831 р.), Нідерланди (1848 р.), Пруссія (1850 р.), Португалія (1826 р.), Швейцарія (1848 р.) — у їхніх конституціях закріплювалися:

- свобода слова та друку,
- заборона цензури (з певними винятками),
- публічність засідань парламентів (секретні засідання — лише у виняткових випадках).

і Приклад:

Конституція Норвегії (1814 р.) встановлювала, що парламентські дебати мають публікуватися в пресі, окрім випадків, коли парламент більшістю голосів вирішить зробити їх закритими.

Франція: продовження традиції гласності

У конституціях Франції кінця XVIII – початку XIX ст. не завжди прямо закріплювалося право громадянина вимагати звіт від влади, але існували норми про обов'язок урядових органів інформувати громадян.

Наприклад:

Конституція Франції (1795 р.)

вимагала публікації звітів парламенту та списків державних витрат.

Конституція (1799 р.)

зобов'язувала уряд регулярно оприлюднювати інформацію про використання державних коштів.

Ці положення можна вважати прототипом сучасної фінансової прозорості.

Російська імперія: поступове утвердження гласності

У Російській імперії XIX ст. принципи гласності поширювалися повільно. Влада переважно дотримувалася політики секретності.

- В другій половині XIX ст. поступово з'явилися елементи «відкритого судочинства» (судові процеси з участю присяжних, право преси бути присутньою на засіданнях).
- Однак справжньої системи доступу до офіційної інформації не існувало.

Значення XIX ст. для розвитку права на інформацію

01

Від декларацій — до практики

Якщо XVIII ст. стало етапом проголошення права знати, то XIX ст. показав перші механізми його реалізації: відкриті парламентські дебати, публікація витрат і законів.

02

Поширення європейського досвіду

Ідеї прозорості, започатковані у Франції та США, поступово поширювалися у Європі та ставали нормою конституційного ладу.

03

Формування культури звітності влади

Прозорість державних витрат і діяльності парламентів стала основою для подальшого розвитку принципу відкритості державного управління у XX ст.

XX століття: міжнародне визнання та перші закони

Після Другої світової війни: інформація як право людини

- **1948 р. – Загальна декларація прав людини (ООН).** У статті 19 проголошено: кожна людина має право шукати, отримувати і поширювати інформацію будь-якими засобами. Це перший універсальний міжнародний документ, що закріпив свободу інформації як фундаментальне право.
- **1950 р. – Європейська конвенція з прав людини.** Стаття 10 гарантувала свободу вираження, яка включає і право на отримання інформації.
- **1966 р. – Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.** Стаття 19 підтвердила: право на свободу вираження охоплює свободу шукати, отримувати й поширювати інформацію незалежно від кордонів.

1960–1970-ті рр.: перші спеціальні закони про свободу інформації

- **США, 1966 р. – Freedom of Information Act (FOIA).** Вперше запровадив чіткі процедури, за якими будь-який громадянин міг подати запит до органів влади і отримати відповідь. FOIA став «золотим стандартом» для багатьох інших держав.
- **Інші країни:**
 - Данія (1970), Норвегія (1970), Франція (1978), Нідерланди (1978).
 - Це свідчило про поступовий перехід демократичних країн до закріплення доступу до інформації як окремого права, а не лише складової свободи слова.

Кінець XX ст.: поширення у світі

- Посткомуністичні держави Східної Європи (90-ті рр.) активно приймали закони про доступ до інформації, як частину демократизації.
- У цей час активно долучалися і країни Азії та Африки, що розвиваються.
- Зміст права розширився: доступ тепер стосувався не лише загальних рішень влади, а й екологічної інформації, соціальних даних, фінансової звітності органів влади.

✓ Приклад:

Орхуська конвенція (1998 р.) гарантувала право на доступ до інформації про довкілля, участь у прийнятті рішень і доступ до правосуддя.

Значення XX ст.

Міжнародний рівень

Вперше доступ до інформації закріпили у глобальних документах (ООН, Рада Європи).

Національні закони

Країни почали ухвалювати спеціальні акти (Freedom of Information Acts), які створили чіткі процедури подання і розгляду запитів.

Розширення змісту

Інформація стала розумітися ширше – від політичних рішень до екологічних і фінансових даних.

XX століття остаточно утвердило право на доступ до інформації як невід'ємну частину демократичного суспільства

Міжнародні стандарти ХХІ століття

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ)

ЄСПЛ став ключовим органом, який виробив юридичну практику захисту права на доступ до інформації.

Чому це важливо?

- Стаття 10 Європейської конвенції з прав людини (1950 р.) говорить про свободу вираження, включаючи право «одержувати і передавати інформацію».
- Спочатку вважалося, що це стосується лише ЗМІ та журналістів, але у XXI ст. практика ЄСПЛ поширила це право на всіх громадян.

Прецеденти:

- Суд визнав, що відмова органу влади надати інформацію може розцінюватися як порушення свободи вираження, якщо ця інформація має суспільний інтерес.
- Наприклад, у справі Youth Initiative for Human Rights v. Serbia (2013 р.) Суд постановив, що відмова надати дані про діяльність спецслужб була незаконним обмеженням доступу.

Чотири критерії (2016 р.)

ЄСПЛ визначив, що доступ до інформації охоплюється гарантіями ст. 10 ЄКПЛ, якщо дотримані такі умови:

О1

Мета запиту

інформація запитується для виконання суспільно значущої функції (наприклад, журналістика, громадський контроль).

О3

Роль заявника

хто саме запитує (журналіст, НГО, громадянин). Чим вищий рівень впливу на суспільну дискусію, тим сильніший захист.

Тобто тепер не лише журналісти, а й кожен громадянин може посилатися на практику ЄСПЛ, якщо йому відмовили у доступі до важливої інформації.

О2

Характер інформації

вона має суспільний інтерес (екологія, витрати бюджету, діяльність органів влади).

О4

Доступність інформації

якщо вона зберігається у влади й може бути легко надана, відмова є непропорційною.

Тромська конвенція Ради Європи (2009 р.)

Це перший міжнародний договір, який юридично зобов'язує держави забезпечувати доступ до офіційних документів.

Основні принципи Конвенції:

Простота запиту

Запитувач не зобов'язаний пояснювати причину чи інтерес.

Швидкість відповіді

Орган влади має відповідати у чітко визначені строки (як правило, до 15 робочих днів).

Мінімальний набір стандартів

- розпорядники інформації зобов'язані вести прозорий облік;
- доступ можливий у будь-якій формі (копія, електронний файл, ознайомлення на місці);
- допускаються лише обмеження, чітко визначені законом (нацбезпека, приватність, комерційна таємниця).

Механізм оскарження

У разі відмови громадянин має право оскаржити дії органу влади до незалежного органу або суду.

Україна і Конвенція

- Україна ратифікувала Тромську конвенцію у 2020 році.
- Це означає, що тепер наші органи влади офіційно зобов'язані дотримуватися європейських стандартів: швидкі відповіді, прозорі процедури, реальний механізм оскарження.
- Україна стала 10-ю державою, що забезпечила набуття нею чинності. Це був важливий сигнал для Європи: Україна інтегрується у правову систему захисту інформаційних прав.

Значення цих стандартів для громадянина

Більше захисту

Тепер громадянин України може звертатися до ЄСПЛ, якщо його запит незаконно відхилили.

Менше бюрократії

Завдяки Тромській конвенції та українському закону достатньо просто написати: «Прошу надати копію рішення...» – і влада зобов'язана відповісти.

Суспільний інтерес понад усе

Якщо інформація стосується корупції, екології чи витрат бюджету – вона не може бути прихованою.

Практичний блок: як
громадянин може
отримати публічну
інформацію

Що таке публічна інформація?

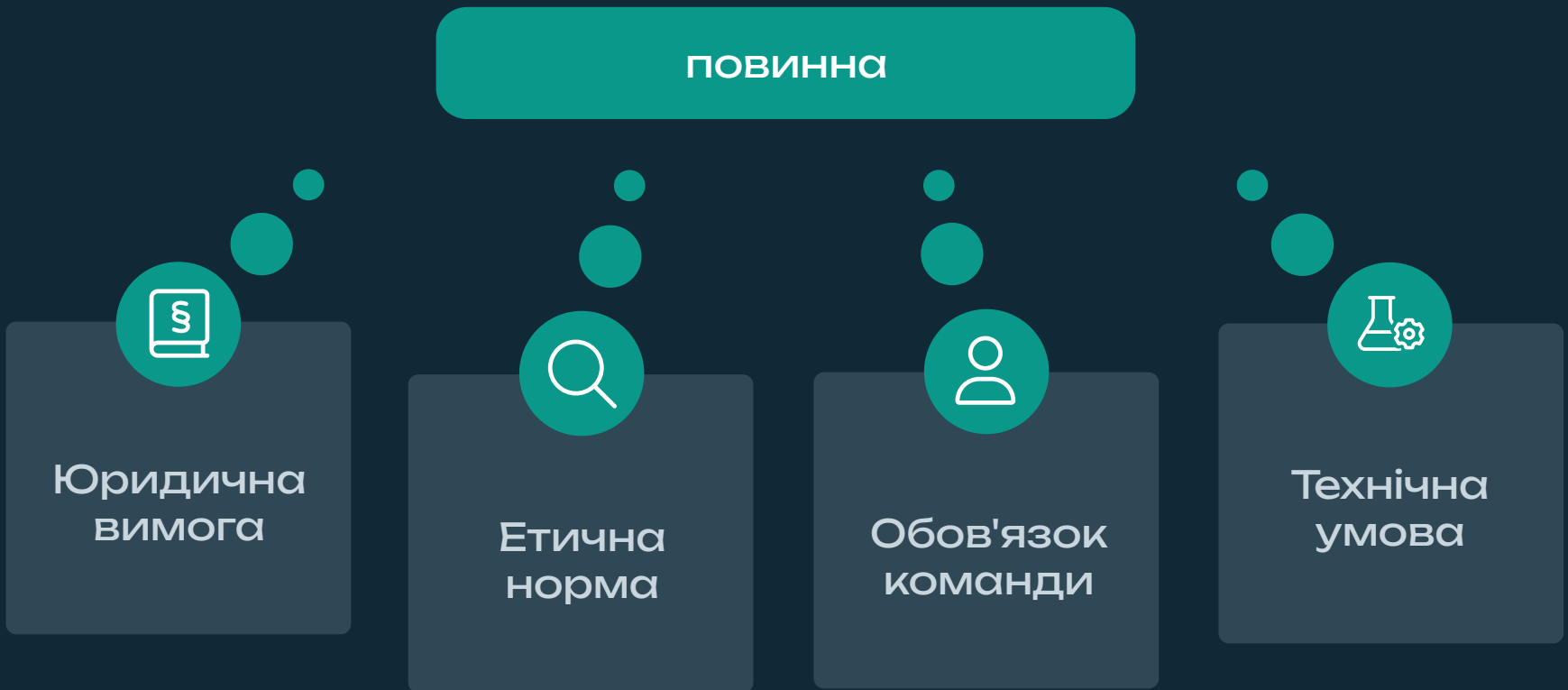
Визначення Це будь-які дані, які зберігаються у органів влади, місцевого самоврядування чи інших установ, що виконують публічні функції.	Походження Вона створена або отримана органами влади у процесі їхньої діяльності.	Формати Важливо: інформація може бути на папері, в електронній формі, на фото, відео, аудіоносіях.
--	---	--

Приклад: наказ Міністерства освіти про стипендії, кошторис міської ради, декларація посадовця.

Презумпція відкритості

Загальне правило: усі дані є відкритими, крім випадків, коли вони віднесені до категорії з обмеженим доступом (державна таємниця, персональні дані, службова інформація).

Якщо виникає сумнів, влада повинна надати інформацію, а не приховати її.

Надавати дані

Відкритість

Пояснювати рішення

Приховувати факти

Приховання

Обмежувати доступ

Як правильно подати запит?

Способи подання запиту

Письмово

надіслати листом,
принести особисто

Електронною поштою

найзручніший спосіб для
більшості запитів

Заповнення форми

форми можна отримати в
розпорядника інформації
та на офіційному веб-
сайті розпорядника
інформації

Що зазначити у запиті:

01

Особисті дані

Ім'я, прізвище (назву організації, якщо від юр. особи)

02

Контактна інформація

Контакт (адресу або e-mail для відповіді)

03

Опис інформації

Опис інформації, яку ви хочете отримати
(наприклад: «копія рішення виконкому від
12.05.2024 р.»)

04

Форма отримання

Форма отримання: копія на e-mail, паперовий
варіант, ознайомлення на місці

Не обов'язково: пояснювати мету запиту або причини, чому вам потрібна інформація.

Інформація, яка завжди є відкритою

Закон України «Про доступ до публічної інформації» (ст. 13, 20, 21, 22) і практика Уповноваженого ВРУ з прав людини визначають категорії відомостей, які ніколи не можна «закрити». Навіть якщо орган влади хоче приховати ці дані – закон цього не дозволяє.

1. Інформація про використання бюджетних коштів і державного/комунального майна

Суми та напрями витрат бюджету

Повна інформація про те, куди йдуть державні та місцеві кошти

Зарплати, премії, надбавки посадових осіб

Винагорода чиновників за рахунок бюджету

Використання державного чи комунального майна

Як розпоряджаються публічною власністю

Приклад:

Міська рада витратила 10 млн грн на ремонт парку. Громадянин має право дізнатися, яка компанія виконувала роботи, скільки грошей отримала і за що саме.

2. Інформація про стан довкілля, якість харчових продуктів та побутових предметів

Це дані, що стосуються екології, здоров'я, безпеки громадян.

Вони завжди відкриті, навіть якщо влада намагається приховати аварії чи забруднення.

Приклад: після викиду на хімічному заводі жителі мають право отримати офіційні дані про рівень шкідливих речовин у повітрі.

3. Інформація про стан здоров'я та безпеки населення

Сюди входять дані про епідемії, рівень захворюваності, статистику COVID-19, інформацію про ліцензії медзакладів тощо.

Приклад: МОЗ зобов'язане надавати інформацію про кількість вакцин у країні, навіть якщо це «незручно».

4. Інформація про аварії, катастрофи, небезпечні явища

Усі відомості про надзвичайні ситуації та заходи реагування відкриті.

Приклад: при пожежі на нафтобазі населення має право отримати дані про масштаби аварії, ризики для здоров'я та плани евакуації.

5. Інформація про діяльність органів влади та місцевого самоврядування

Це закони, постанови, накази, рішення рад і виконкомів, протоколи засідань.

Вони мають бути у відкритому доступі, а не «для службового користування».

Приклад: студент може отримати протокол Вченої ради університету або рішення сесії міської ради.

6. Відомості про посадових осіб і їх повноваження

- прізвище, ім'я, по батькові чиновника
- його посаду та службові обов'язки
- службовий телефон та електронну пошту

Приклад: будь-хто може отримати контакти директора департаменту освіти, щоб надіслати йому запит.

Інформація, яка не може вважатися конфіденційною

Органи влади іноді намагаються приховати відомості під приводом «конфіденційності». Але закон прямо говорить: **не належать до конфіденційної інформації:**

- 1 Дані про використання бюджетних коштів (зарплати, премії чиновників)
- 2 Дані про стан довкілля і якість продуктів
- 3 Відомості про аварії та катастрофи
- 4 Дані про стан здоров'я та рівень життя населення
- 5 Інформація про імена, посади, повноваження та контакти посадових осіб

⚠ **Але**, право на доступ до публічної інформації має межі, і є відомості, які не можна отримати за запитом, бо вони захищають приватність людини або інші суспільні інтереси.

Інформація з обмеженим доступом

За Законом України «Про доступ до публічної інформації» (ст. 6, 7, 11) існують три основні види інформації з обмеженим доступом:

1. Конфіденційна

Захищає комерційні інтереси

2. Таємна

Інформація, яка містить державну, банківську, розвідувальну таємницю

3. Службова

Внутрішня інформація органів влади

1. Конфіденційна інформація

Це відомості, доступ до яких обмежено фізичною або юридичною особою.

Приклади:

- комерційна таємниця компанії (технології, формули, фінансова стратегія)
- умови договору між приватними підприємцями, якщо це не стосується використання бюджетних коштів
- банківська таємниця (рахунки, залишки, операції)
- адвокатська таємниця, лікарська таємниця

Приклад для студентів: якщо університет уклав договір із приватною охоронною фірмою і там є внутрішні технічні схеми охорони — це може бути конфіденційною інформацією. Але! Якщо договір оплачувався за рахунок бюджету — інформація про суму та умови витрат не може бути прихованою.

2. Персональні дані

Це будь-які відомості, що дозволяють прямо чи опосередковано ідентифікувати людину.

Приклади:

- паспортні дані
- ідентифікаційний код (РНОКПП)
- місце проживання
- дата і місце народження
- сімейний стан
- стан здоров'я
- освіта (якщо йдеться про копії дипломів конкретної особи)
- телефони, електронні адреси, що не є службовими

Приклад для студентів: якщо ви подасте запит у школу «Надайте копії дипломів усіх учителів» – вам відмовлять, бо це персональні дані. Але ви можете отримати загальну інформацію: «Скільки вчителів має вищу освіту».

3. Яка інформація точно не надається на запит

копії паспортів, дипломів, свідоцтв про народження

довідки про стан здоров'я

адреси проживання конкретних осіб

персональні контактні дані (телефон, e-mail, якщо це не службові)

інформація про банківські рахунки і доходи приватних осіб (крім посадовців – їхні декларації відкриті)

4. Винятки з обмежень

(тобто коли навіть персональні дані можуть бути відкриті)

Інформація про посадових осіб

яка стосується виконання їхніх службових обов'язків

Відкритими завжди є:

Особисті дані

прізвище, ім'я та по батькові посадовця

Посадова інформація

його посада, повноваження, функції

Службові контакти

службові контакти (телефон, e-mail)

Винагорода

розмір зарплати, премій, відряджень (бо це бюджетні кошти)

Приклад: ви можете дізнатися, скільки отримує ректор університету, але не можете отримати копію його паспорта чи домашню адресу.

Висновок:

Конфіденційна інформація – це те, що власник спеціально захищає (комерційна таємниця, банківські дані)

Персональні дані – це відомості про приватне життя людини (паспорт, здоров'я, місце проживання)

Але дані про посадових осіб, пов'язані з їхньою роботою та використанням бюджетних коштів, не можуть бути закритими

Строки відповіді

1

48 годин

якщо йдеться про:

- інформацію, необхідну для захисту життя і свободи людини
- стан довкілля
- аварії, катастрофи, надзвичайні події

2

5 робочих днів

звичайний строк

3

20 робочих днів

якщо обсяг інформації дуже великий (але влада зобов'язана повідомити про це протягом перших 5 днів)

Приклад:

Якщо громадянин просить інформацію про складові питної води після аварії на водогоні – орган влади має надати відповідь у 48 годин.

Запит на інформацію ≠ Звернення громадян

1. Запит на інформацію

Що це таке?

Це прохання надати вже існуючу інформацію або документ, яким володіє орган влади чи інша установа, що виконує публічні функції. Запит не потребує пояснень, чому саме вам потрібна ця інформація.

Процедура подання запиту регулюється Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Приклади запитів:

«Прошу надати копію наказу Міністерства освіти і науки України № 123 від 15.02.2024 р.»

«Прошу надати інформацію про суму коштів, витрачених міськрадою на ремонт доріг у 2023 році»

«Прошу надати дані про кількість студентів, які отримали стипендію у II семестрі 2024 року»

Важливо:

- Запит – це право кожного, незалежно від віку, громадянства чи статусу
- Не потрібно пояснювати мету (наприклад, «я студент і пишу диплом» – не обов'язково)

2. Звернення громадян

Що це таке?

Це пропозиції, заяви чи скарги, спрямовані на вирішення певного питання або захист прав і свобод.

Процедура звернення регулюється Законом України «Про звернення громадян».

Приклади звернень:

«Прошу відремонтувати дах у школі № 25, бо він протікає»

«Прошу перевірити правомірність дій директора підприємства»

«Пропоную розширити тролейбусний маршрут № 3 до нового житлового масиву»

Важливо:

- У зверненні ви фактично просите орган влади щось зробити, створити чи пояснити
- На звернення зазвичай дають відповідь протягом 30 днів (іноді – 45)

3. Головні відмінності

	Запит на інформацію	Звернення громадян
Суть	Отримати вже існуючу інформацію чи документ	Поставити питання, висунути вимогу, скаргу чи пропозицію
Приклад	«Дайте копію наказу № ...»	«Відремонтуйте дах школи»
Строк відповіді	5 робочих днів (максимум 20)	30 днів (максимум 45)
Закон	«Про доступ до публічної інформації»	«Про звернення громадян»
Чого очікувати	Отримання копії документа або даних	Вирішення питання, перевірка, пояснення чи відмова

4. Типові помилки

Люди часто плутають запит і звернення. Наприклад, пишуть: «Прошу надати інформацію, коли в моєму дворі відремонтують дорогу». Насправді це не запит, бо інформації про майбутній ремонт може не існувати. Це – звернення з проханням.

Запит

Якщо ви хочете отримати саме існуючий документ (кошторис, наказ, протокол)

Звернення

Якщо ж ви просите владу зробити дію (ремонтувати, перевірити, роз'яснити)

Вартість отримання публічної інформації

1. Загальний принцип

Доступ до інформації є безкоштовним. Це означає: органи влади не можуть вимагати оплату «за сам факт надання інформації» або «за роботу чиновників».

Приклад: якщо ви просите копію наказу чи кошторису – вам повинні надати його безкоштовно.

2. Коли може бути плата?

Плата стягується лише тоді, коли ви просите матеріальну копію документів (наприклад, роздрук, ксерокопію).

Це називається «фактичні витрати на копіювання та друк».

Приклад: якщо ви замовили 50 сторінок протоколів сесії міської ради – вам можуть нарахувати оплату лише за ці 50 сторінок (наприклад, 0,30 грн за сторінку).

3. Коли плата не стягується?

Електронний формат

Якщо ви просите інформацію в електронному вигляді (скан-копії, PDF, Excel-таблиці, посилання на сайт)

Невеликий обсяг

Якщо обсяг документів невеликий (зазвичай кілька сторінок, які можна без проблем відсканувати)

Приклад: ви просите декларацію посадовця у форматі PDF – вам не мають права виставляти рахунок.

4. Хто встановлює тарифи?

- Розмір плати встановлюється органом влади, який є розпорядником інформації
- Але він має оприлюднити свої тарифи на офіційному сайті
- Якщо тарифів немає – орган не має права вимагати оплату

Приклад: якщо облдержадміністрація не затвердила офіційні тарифи на копіювання, вона не може вимагати гроші за надання документів.

5. Що робити, якщо вимагають оплату незаконно?

01

Перевірити тарифи

Перевірити, чи затверджені тарифи офіційно

02

Вимагати документи

Вимагати надати копію рішення про тарифи

03

Оскаржити

Якщо тарифів немає – написати скаргу до Уповноваженого ВРУ з прав людини або оскаржити дії у суді

Де ще можна знайти інформацію без запиту?

1. Офіційні сайти органів влади

Кожен орган влади (міністерство, обласна чи міська рада, університет як розпорядник публічної інформації) зобов'язаний вести сайт із розділом «Відкриті дані» або «Публічна інформація».

Нормативно-правові акти
накази, рішення, протоколи

Структура і контакти
структуру і контакти посадових осіб

Фінансова інформація
бюджети, кошториси та фінансову звітність

Закупівлі
оголошення про закупівлі

Приклад: на сайті МОН можна знайти накази про стипендії, які часто запитують студенти.

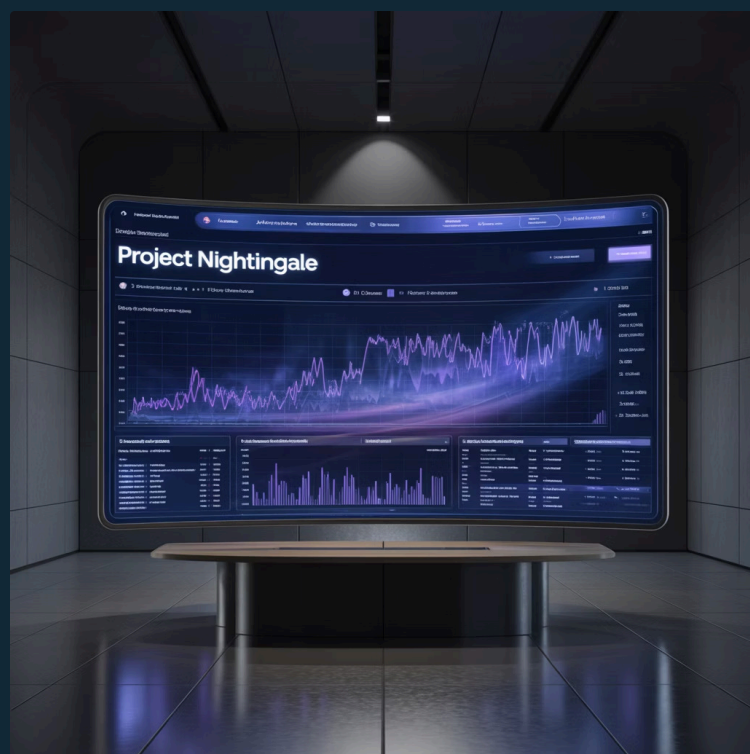
2. Єдиний державний вебпортал відкритих даних (<https://data.gov.ua/>)

Це державна платформа, де зібрані набори відкритих даних від усіх органів влади.

Там можна знайти:

- реєстр підприємств, ліцензії, дозволи
- інформацію про державні закупівлі
- дані про транспорт, довкілля, медицину

Приклад: студент може завантажити набір «Закупівлі університетів» і побачити, на що витрачають кошти.

3. Портал публічних фінансів – <https://spending.gov.ua/new/>

На цьому сайті можна перевірити усі витрати держави і місцевих бюджетів

Дані доступні у режимі реального часу

Є зручний пошук за організаціями, датами, напрямками витрат

Приклад: можна знайти, скільки університет витратив на ремонт гуртожитку чи обладнання.

4. Єдиний державний реєстр декларацій (НАЗК) – <https://nazk.gov.ua/uk/>

Там зберігаються декларації чиновників і посадових осіб.

Можна дізнатися їхні доходи, майно, нерухомість, транспорт.

Приклад: журналіст перевіряє, чи не з'явилася у чиновника елітна квартира без офіційних доходів.

5. Система електронних закупівель - <https://prozorro.gov.ua/uk>

Всі державні й комунальні установи зобов'язані закуповувати товари та послуги через Prozorro.

Тут можна побачити:

- хто і на що витрачає гроші
- які компанії виграли тендери
- які суми контрактів

Приклад: якщо школа закупила підручники, у Prozorro видно, яка фірма їх постачала і за якою ціною.

6. Судова влада – <https://reyestr.court.gov.ua/>

Єдиний державний реєстр судових рішень.

Тут можна знайти тексти судових справ: від дрібних адміністративних до рішень Верховного Суду.

Приклад: журналіст перевіряє, чи був чиновник засуджений за корупцію.

Висновок:

Не завжди потрібно писати запит

дуже багато інформації вже є онлайн

Використання відкритих джерел

дозволяє швидко отримати потрібні дані

Економія часу

це також економить час і спрощує роботу як громадян, так і самих органів влади